

Odense den 17juni 2020

Til Miljø- og Fødevarerministeriet, Høringssvar vedr. væsentlige vandforvaltningsmæssige opgaver 2021-27. Høringssvaret omhandler kulturhistoriske interesser i vandløb.

Siden 1980-ernes vandplaner er der fjernet talrige af de såkaldte spærringer, der dækker alt fra små reguleringer til de største vandkraftanlæg i vandløbene. Fjernelsen er sket for at sikre fisk og smolt adgang til bunden af vandløbene.

Mange spærringer har mindre kulturhistorisk betydning, mens de store spærringer ved møller og vandkraftanlæg, voldgrave m.v. har høj historisk værdi. Ofte er anlæggene blevet fjernet eller stærkt ændret uden væsentlig forudgående kulturhistorisk vurdering, i andre tilfælde har museer og kulturmiljøråd måtte kæmpe for en bevarelse af vandtilførslen til anlæggene. En ulig kamp, der oftest er endt med reduceret eller intet vand til anlæggene, og dermed efterfølgende forfald eller fjernelse.

Ved de bygningsfredede vandmøller er der ved 12 foretaget udvidet fredning, således at mølleløb, mølledam, malekarm m.v. også er omfattet af fredning. Det der ikke er fredet eller sikret, er vandtilførslen. En mølle kan ikke drives uden vand, og møllehjul og bygninger lider uoprettelig skade.

I voldgrave kan der være tinglyste deklARATIONER om vandstanden, men hvor dette ikke er tilfældet, er det sket at bygninger på voldstedet selv ved mindre vandstandssænkninger, har fået sætningsskader, og at der efterfølgende kunstigt skal pumpes vand ind i gravene. Ved nedlagte møller kan der være arkæologiske interesser, der ikke er registreret i Fund og Fortidsminder.

Vandplanerne går nu ind i en ny og for disse anlæg måske sidste fase. Det er nu de fredede og intakte anlæg, der står for tur for møllernes vedkommende, og al anden kulturarv i vandløbene, hvor der ingen registrering eller beskyttelse foreligger.

Ifølge EU's regulativ for vandløb i Europa kan der ved "ancient watermills" and "modified waterbodies" udtages særlige anlæg og vandstrækninger. Dette er sket i alle andre europæiske lande undtagen i Danmark, hvor hidtil kun Mølleåen har været udtaget.

Da vandplanerne nu er nået til de bedste vandmøller i Danmark, bør de helt udgå af planerne. Det drejer sig om: Dorf Mølle, Fyrkat Mølle, Grubbe Mølle, Grønne Mølle, Karleko Mølle, Karmark Mølle, Knag Mølle; Lille Mølle, Vejstrup Mølle og Røde Mølle. Tangeværket, hvor der også er ønsket indsats, er uafklaret, men bør selvfølgelig også udtages.

Herudover bør der afsættes midler til landsdækkende registreringer af kulturarv i vandløbene, der indeholder både beskrivelser og vurdering. Det findes kun sådanne målsatte registreringer i det tidligere Fyns Amt og Vejle Amt. Der foreslås nedsat en overordnet ekspertgruppe, og museerne tilføres midler til at udføre arbejdet i deres virkeområde.

Tiden er ved at rinde ud for intakte og funktionelle vandmøller og de små og ydmyge spor i vandløbene. Vi mener at der også for kommende generationer skal være mulighed for at høre vandets brus ved mølledæmningen, se de roterende vandhjul i møllen, og træde på vadesten i vandløbet.

Kulturmiljørådene, Historiske Huse, Landsforeningen By og Land, Viborg Museum, Nordjyllands Museum, Museet på Sønderskov, Østfyns Museum, Øhavsmuseet, Svendborg Museum og Odense Bys Museer.

Dansk Møllerforenings forslag til vandmøller med særlige kulturhistoriske interesser, hvor vandløb bør karakteriseres som stærkt modificerede.

Henvendelse vedr. høringssvaret kan rettes til Ellen Warring, Odense Bys Museer, ecmw@odense.dk